

Menningar- og viðskiptaráðuneytið
Sölvhólsögötu 7
101 Reykjavík

SENT Á SAMRÁÐSGÁTT

Reykjavík, 14. maí 2024

Efni: Umsögn um drög að tillögu til þingsályktunar um stefnu í neytendamálum til ársins 2030

Félag atvinnurekenda (FA) vísar til ofangreinds skjals sem birt var í samráðsgátt stjórnvalda 30. apríl sl. FA gerir athugasemdir við eftirfarandi atriði.

I. Uppfærð löggjöf til eflingar neytendavernd

FA fagnar áherzlum í áætluninni um eflingu réttar neytenda, einföldun regluverks og aukna skilvirkni og skýrleika reglna á sviði neytendamála.

a. Stjórnarsáttmálinn og nýleg breyting á búvörulögum

Í greinargerð með tillögudrögunum er vitnað til orða stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar um að *skilvirkni í eftirliti með samkeppni og starfsháttum fyrirtækja sé mikilvægur þáttur í tryggja að ábati samkeppninnar skili sér til neytenda*. FA leyfir sér að benda á að þessi mikilvæga áherzla í stjórnarsáttmálanum virðist hafa farið framhjá stjórnarmeirihlutanum á Alþingi þegar hann stóð fyrir nýlegri breytingu á búvörulögum (lög nr. 30/2024) þar sem kjötafurðastöðvum eru veittar víðtækar undanþágur frá samkeppnislögum, án skýrra heimilda eftirlitsstofnana til að hafa eftirlit með að mögulegur ábati af samstarfi og samráði fyrirtækjanna skili sér til neytenda. Lagabreytingin hefur verið gagnrýnd harðlega af helztu samtökum fyrirtækja í verzlun á Íslandi, Neytendasamtökunum og stærstu samtökum launþega í landinu. Ráðuneytið gerði vel í því að bæta afnámi laganna eða breytingum á þeim, sem tryggðu skilvirkt eftirlit með háttsemi fyrirtækja á þessum markaði, að lið í stefnu stjórnvalda í neytendamálum. Lagabreytingin í vor var stórslys og hörmuleg afturför.

b. Frumvarp til nýrra markaðssetningarlaga

Í greinargerð með drögunum er fjallað um fyrirliggjandi drög að frumvarpi til nýrra markaðssetningarlaga. FA vísar í þessu efni til athugasemda sinna við drögin, sem sendar voru ráðuneytinu 14. marz sl.

c. Málsóknarheimildir

Í texta tillögudraganna er vikið að málsóknarheimildum neytenda en í greinargerð vantar alla umfjöllun um hvaða lagabreytingar gætu þar verið á ferð. FA og ýmis önnur samtök hafa bent á að á Íslandi er erfiðara fyrir jafnt neytendur sem fyrirtæki að sækja bætur vegna samkeppnisbrota en í ýmsum nágrannalöndum okkar. Í Evrópusambandinu var samþykkt árið 2014 löggjöf, sem hafði það markmið að samræma reglur aðildarríkjanna um skaðabætur vegna samkeppnisbrota og auðvelda aðilum sem beðið hafa tjón vegna slíkra brota að sækja rétt sinn. Þetta er tilskipun 2014/104/ESB.

Hún styrkir rétt neytenda og fyrirtækja á ýmsum sviðum, inniheldur t.d. reglur sem bæta stöðu óbeinna tjónþola.

Ekki hefur náðst samstaða um að taka tilskipunina upp í EES-samninginn, m.a. vegna tæknilegra atriða sem snúa að afhendingu upplýsinga á milli samkeppnisyrivalda í EFTA og ESB-ríkjum. Fyrir síðustu þingkosningar spurðu Neytendasamtökin stjórn málaflökkana skriflega hvort þeir vildu innleiða tilskipunina eða setja sambærileg lög. Mismunandi var hvort flokkarnir vildu innleiða tilskipunina, en allir vildu þeir styrkja rétt neytenda með sambærilegri löggjöf. Að mati FA er full ástæða til að klára þetta mál og setja á dagskrá setningu löggjafar, sem veitir íslenskum neytendum og fyrirtækjum sambærilegan rétt að þessu leyti og tíðkast í ríkjum Evrópusambandsins.

II. Stofnanaumgjörð neytendamála

FA leggur áherslu á að það eru hagsmunir jafnt fyrirtækja og neytenda að eftirlitsstofnanir á sviði neytenda- og samkeppnismála séu vel fjármagnaðar og úrlausn mála skilvirk. Að því leyti fagnar félagið þeim breytingum sem gerðar hafa verið m.a. á lagaumgjörð Neytendastofu, sem farið er yfir í greinargerð tillögudraganna.

Félagið hefur hins vegar miklar efasemdir um hugmyndir ráðuneytisins um sameiningu Neytendastofu og Samkeppniseftirlitsins (SE) í eina stofnun, sem vikið er að í greinargerðinni. Að mati FA fer betur á því að hvor stofnun um sig haldi sínum skarpa fókusi á sín viðfangsefni. FA minnir á að á sínum tíma var ákveðið að aðskilja samkeppnis- og neytendaeftirlit til þess að gera eftirlit með samkeppnishömlum skilvirkara. Að mati félagsins hefur það sýnt sig að vera rétt ákvörðun.

FA bendir m.a. á það sjálfstæða hlutverk, sem SE hefur gagnvart stjórnvöldum, þ.e. að benda þeim á leiðir til að gera samkeppni virkari og auðvelda aðgang að mörkuðum, heimildir SE til aðgerða gagnvart opinberum aðilum, heimildir til að beina álitni til stjórnvalda ef ákvæði laga eða stjórnvaldsfyrirmæla stríða gegn samkeppnislögum og heimild eftirlitsins til að mæla fyrir um fjárhagslegan aðskilnað samkeppnisstarfsemi opinberra aðila og starfsemi sem byggir á opinberri vernd eða einkaleyfi. Þessar heimildir eru mikilvægar, því að það eru oft og iðulega stjórnvöld sjálf, sem eru stærsti þröskuldurinn í vegi virkrar samkeppni á tilteknum mörkuðum eins og félagsmenn FA hafa margoft rekið sig á. Tryggja þarf að þessu hlutverki sé sinnt af krafti og með sjálfstæðum hætti.

III. Græn umbreyting í neytendamálum og aukin áhersla á sjálfbærni

Í greinargerð tillögudraganna er vísað til áherslu framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins á að tryggja evrópskum neytendum sjálfbærar vörur á markaði og betri upplýsingar til að geta tekið upplýstar ákvarðanir. FA vill í þessu samhengi vekja athygli ráðuneytisins á því starfi sem unnið hefur verið á vettvangi fyrirtækisins GS1 Ísland, þar sem fram fer uppbygging gagnalaugar með margvíslegum upplýsingum um alls konar vörur. Með því að tengja snjalltækjaapp við gagnalaugina er hægt að opna neytendum aðgang að margfalt meiri upplýsingum um vörur en rúmast á umbúðum eða hillumerkingum, t.d. um uppruna, framleiðsluferla og vottanir, þar á meðal varðandi sjálfbærni.

Stjórnvöld hafa sýnt möguleikum þessarar tækni lítinn áhuga, en að mati FA er full ástæða til að stefnumótun í neytendamálum taki mið af þróun hennar og þeim tækifærum sem í henni felast.

IV. Að lokum

FA áskilur sér rétt til að koma á framfæri frekari athugasemdum á síðari stigum. Þá er félagið eins og ævinlega reiðubúið að funda með ráðuneytinu um stefnumótun í samkeppnis- og neytendamálum.

Virðingarfyllst,

Ólafur Stephensen
framkvæmdastjóri FA